

פרופיסור ד"ר יוסף קלוזנר

הערך התרבותי-הלאומי של "בצלאל"

(ליובלו הכ"ה של מוסד זה)

באנו לבנות לנו בית לאומי לא בחרב ולא בדם. אין צבא ושלטון עומדים מאחורינו ואין הכוח הגופני שלנו גדול משל שאר היושבים בארץ. עשרות בשנים תעבורנה עד שנחדל מלהיות תלויים בהיינו הכלכליים בעם אחר ועד שנהיה רוב מנין בארץ. ובכן מה תקותנו, תקות התחיה השלמה? על מה מתבססת האפשרות, שבארץ-ישראל תפסוק מלהיות "פלשתינה" ותהא ארץ ישראל ממש? —

אני חושב שיש יסוד אחר חזק לתקוה זו.

אין הארץ שייכת לא למי שכבש אותה באש ודם, ואפילו לא למי שבמקרה נתישב בתוכה. הארץ שייכת לאותו עם, שהטביע את חותמו עליה. וחותר זה יכול להיות אך ורק — התרבות הלאומית. אין לנו — ואי אפשר שתהא לנו — מחשבה רעה לגזול מן הערביים איזו זכות שהיא. תשאר, איפוא, רק ההתחרות החפשית, והיא — התחרות זו — תהא קשה על שדה המדיניות הלאומית יותר קשה על שדה הכלכלה הלאומית. ואולם אפשרת וקלה בערך תהא על שדה התרבות הלאומית.

עם של תרבות אנו. ומנביאינו וחכמינו שבאסיה ומאבותינו ומבנינו שבאירופה הבאנו עמנו תרבות גדולה ורחבה, עתיקה חדשה, מזרחית-מערבית. לערבים הייתה תרבות — והיא איננה עוד עשרות בשנים תעבורנה עד שיחיו את תרבותם מינו תקופת ספרד וימזגו אותה בתרבות האירופית החדשה. עד אז תהא להם ליבאנטיניות, אך לא תרבות לאומית-אנושית.

תרבות כזו בארץ, יש לנו, ורק לנו.

והרי אין זו התפארות — זוהי עובדה. אם יש תיאטרון בארץ — יהודי הוא; אם יש בית-ספר לאמנות — יהודי הוא; אם יש אוניברסיטה — עברית היא. אם יש הרצאות, שעורים, קונצרטים, מוסיקה, ציור, פיסול, היטוב, מדע כללי, חיובי ועיוני, משוררים ומספרים ראויים לשם זה, — הרי כל אלה בארץ משל היהודים הם ועלידם הובאו לכאן. בקצור: כבר כיום מטביעים היהודים את חותמם על ארץ-ישראל על ידי התרבות במובנה הרחב — על ידי מדע, ספרות ואומנות. ואם יוסיפו לעבוד בכיוון זה בעל כרחם תקבל הארץ צורה יהודית, עברית בלא שום הגבלות לערבים ותרבותם. אלא להפך, כיתוך סיוע ותעורה מצדנו, שיפתחו את תרבותם שלהם או ישתתפו בעבודות-התרבות שלנו באין מפריע ובלא שום "נזמירוס קלויזום", כרצונם.

ואחד מן המוסדים, שמיטיעים ביותר להטביע את החותם היהודי על הארץ, הוא בית-הספר לאמנות "בצלאל".

עד-שכא "בצלאל" לא היתה כאן בארץ במאת-השנים האחרונות אמנות חדשה כלל — לא יהודית ולא ערבית, לא מזרחית ולא מערבית; "מקדש במדבר" היה "בצלאל". פרופ' שץ חיה הראשון לראשונים, שניסה לברוא אמנות יהודית, ובמובן יותר רחב — אמנות ארצי-ישראלית. כי פרופ' שץ הכין את הסוד הגדול הזה: שאין אנאלת

מר סוקולוב נולד ביום ה' שבט תר"א, ובכך יחול חג יובלו השבעים בה' שבט שנת תרצ"א הבאה לקראתנו.
 אכן מן הראוי הוא שכבר מעתה נתכונן אל החג הגדול הזה לספד רוחנו ולתנועתנו; אך אין זה מן הראוי להחיש את יום החגיגה ולהטיל ליד את המנהיג בטרם זמן בהיותו די טרוד ודי עמוס עבודה — ביחוד בשעה זו, הולרשת ממנהיגי התנועה תלאומית התאזרות הכותות במדה שלא היתה עוד כמות. על מפעליו של סוקולוב, על כתביו ועל כשרון המעשה שלו אפשר וצריך לדבר ולכתוב באינו שעה שהיא; אך את ברכותינו לו ליום הולדתו השבעים נעצור נא עמנו עוד כמה ירחים, עדי בוא שעתם הנכונה.

אלא אם נגאלה נשמתה תחילה ונשמתה ישיבה מיסודיה פארת לא פחות משישבה מיסודה דעת. והוא הכין גם את הסוד הגדול השני שאין אהץ בארשת לאומה אלא על ידי טבעת הקידושין הפלאית שנקראת אמנות לאומית — תוך תוכה ומבחר תמציתה של התרבות הלאומית.
 אבל אמנות לאומית זו — מהיכן נקחנה?

ועל זה השיב פרופ' שץ את התשובה הנכונה מפני שהיא התשובה היחידה: האמנות הלאומית פזורה בכל, אלא שאין מקבץ ואין מאסף. שרדי האמנות העתיקה, שהארכיאולוגים מכיר וישיבה, ביתה עם האמנות החדשה של העם במשך אלפי שנות נודין — ההתנאות במצוות: „אתרוג" נאה, „הדס" נאה, ארון קודש מהודר, פרוכת יפה, — היופי הרוחני שיצר עם שכולו קדור שים זמעונים, ביחד עם הטבע המיוחד במינו של ארץ ישראל ועם מושגיה היופי ונעלים, שהבאנו עמנו מאירופה, מן האמנים הקלסיים של איטליה והולנד וצרפת, — כל אלה ביחד מוכרחים להתלכד ולהתמזג ולהעשות לדבר חדש, למויגה לאומית עליונה, עברית-אנושית מורחית מערבית, — וזו תהא האמנות העברית החדשה, האמנות הארצי-ישראלית.

מובן שמויגה זו אינה דבר קל ואינה נעשית במשך זמן קצר. צריך באן לחפש דרכים והמחפשים צריכים להיות מנוהלים על ידי האנסטינקט של האמן היוצר. אבל ההתחלה נעשתה על ידי „בצלאל". מקצה העולם היהודי ועד קצהו נתפשטו העבודות של „בצלאל". בתור יצירות של אמנות יהודית, שבא עליה ההסכם הכללי פליטת-נשמת-נושקו עה כ אן.
 אבל עוד דבר גדול הגה פרופ' שץ.

יש אמנות של יחידים. האומה מתפארת בה, אבל העם אינו נהנה ממנה. ולא היא מטבעת את חותמה על הארץ מפני שהיא נשגבת מבינתו של העם. רחוקה מן העינים הלאומיים וקרובים לרעה ואף אינה ראויה באומה כולה. נחלת יחידים היא נשאת, נחלה יקרה וסגולה נחמדת, אבל — המדה גנוזה.
 ואולם יש אמנות עממית — אמנות בשביל הכל: בשביל הבית ובית הכנסת, בשביל הטרקלין ובשביל הצריף כאחד. אמנות זו מוכרחת להיות קשורה בתורתו של העם, במנהגיו, בתולדותיו, במאורעותיו החשובים, באישים החביבים עליו והמפורסמים בתוכו, בתשמישי קדושה שלו, ואמנות זו היא שמטבעת את חותמה על העם כולו, ועל ידו — על הארץ כולה. ואמנות כזו נתן „בצלאל" לאומה. עד 20 מלאכות אמנותיות שונות פתח „בצלאל" בין כל שדרות העם לכל שבטיו המרובים. ועוד כיום הזה, אם תביצאו איזה דבר בבית יהודי, דבר שיש בו אמנות יהודית מיוחדת, הרי מ „בצלאל" ומן המחקים אותו הוא בא. ועוד היום, כשיש צורך באיזה דבר מהודר בשביל בית כנסת או בשביל תערוכה יהודית, פונים אל „בצלאל". ועד היום נפוצים כל מיני עבודות של „בצלאל" בכל הארץ, מן ועד באר שבע, ואפילו המנזר הפרנציסקני ההסתדרות הצעירים הנוצרים" אינם יודעים למצוא דבר שבאמנות בארץ, אם לא בתוך „בצלאל".

ומוסד כזה עומד סגור ומסוגר ומהוסר תמיכה של 2,000 לירה לשנה! — הרי הדבר לא יאמן כי יסופר!
 האמנם כל כך נטמטמו חושינו ונתאכנו לבותינו, עד שאין אנו מבינים עוד את הערך התרבותי-לאומי של מוסד „בצלאל"? הרי רכבות לירות שמוצאות לשם תעמולה ציונית, אינן יכור לית להכניס מה שנותנות מן החכה ומן ההתענינות בארץ העברית של „בצלאל", שהן מתפשטות בכל העולם היהודי — ואף הבלתי יהודי — כולו!
 הרי שום דבר שבעולם אינו יכול לעשות את פלשתינה — ארץ ישראל, כמו שיכולה לעשותה האמנות העממית, הלאומית-אנושית של „בצלאל"!

והיתכן שבמלאת 25 שנה ל„בצלאל" — חג הצי-היובל בשביל האומה כולה — יפגוש „בצלאל" עצמו את החג הגדול — בשערים נעולים? —

ליובלו של נחום סוקולוב

בזמן האחרון נתעוררו בכמה מקומות לציון את יום הולדת השבעים של נחום סוקולוב. הציונים וזקן בית הספרות העברית, מר נחום סוקולוב, בחגיגות נשפים והרצאות ובמאמרים, וגם בהוצאת גליונות מיוחדים של העתונים, אכן, ביחס לאישיות כסוקולוב דברים אלה תמיד זכרים ואין להם שלא יתן הזדמנות להזכר בסוקולוב הפעיל והמזורז והעובד כל ימיו לזאת בכל המקצועות של עבודתנו הלאומית, בתנועה הציונית ובספרות, בשלומסקה הלאומית ובארגון מפעל הבנין של „ביתנו הלאומי". אעפ"כ אנו רואים צורך להודיע שאין לתלות כל אלה במאורע של חג יובל השבעים למינו — שעוד פרס חגיגי בגובה ליום הולדתו של סוקולוב שיה דבר משונה מעם אחת חלה טעות הדפוס בדאמת זו ומני אז עובדת המפות למקום למקום, מאנציקלופדיה אחת לשניה וממאמר עיתונאי אחד לשני וגדלה הפיכת בזה אולם יש לנו היכולת להעמיד את הדבר על אס תיו הירי כפי ש